MISR ADABIYOTIDA YANGI REALIZM YO‘NALISHI

Tohirjonova Nozimabonu, O‘tkirova Latofat*
Oriental Universiteti Filologiya fakulteti 3-bosqich talabasi
*Ilmiy rahbar
https://doi.org/10.5281/zenodo.20199003

Annotatsiya. *Maqolada Misr adabiyotida yangi realizm yo‘nalishining shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va badiiy xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida yangi realizm vakillarining asarlarida inson ruhiyati, jamiyatdagi ijtimoiy muammolar hamda oddiy xalq hayotining tasvirlanishi o‘rganildi. Shuningdek, ushbu yo‘nalishning Misr adabiyoti taraqqiyotidagi o‘rni va ahamiyati yoritildi.*
Kalit so‘zlar: *Misr adabiyoti, yangi realizm, arab adabiyoti, badiiy tasvir, inson ruhiyati, ijtimoiy muammo, Nagib Mahfuz, Yusuf Idris.*
Annotation. *This article examines the formation, development stages, and artistic features of the new realism movement in Egyptian literature. The study analyzes the depiction of human psychology, social problems, and the life of ordinary people in the works of representatives of new realism. The role and significance of this literary trend in the development of Egyptian literature are also highlighted.*
Keywords: *Egyptian literature, new realism, Arabic literature, artistic depiction, human psychology, social problems, Naguib Mahfouz, Yusuf Idris.*
Аннотация. *В данной статье рассматриваются формирование, этапы развития и художественные особенности направления нового реализма в египетской литературе. В ходе исследования были изучены изображения человеческой психологии, социальных проблем и жизни простого народа в произведениях представителей нового реализма. Также освещены место и значение данного направления в развитии египетской литературы.*
Ключевые слова: *египетская литература, новый реализм, арабская литература, художественное изображение, психология человека, социальные проблемы, Нагиб Махфуз, Юсуф Идрис.*

KIRISH

Atama " *realizm*"Birinchi marta unga frantsuz yozuvchisi va adabiy tanqid qilish taklif qilindi **Shanflyery** XIX asrning 50-yillarida. 1857 yilda u "realizm"[1]deb nomlangan maqolalarni to'playdi. Qiziqki, deyarli bir vaqtning o'zida ushbu kontseptsiya Rossiyada ishlatila boshlandi. Birinchi bo'lib, taniqli adabiy tanqidchi Pavel Enenkov edi. Biroq, tushuncha " *realizm*"Va G'arbiy Evropada va Rossiyada va Ukrainada u XIX asrning 60-yillarida keng qo'llanilmoqda. Asta-sekin so'z " *realizm*»Turli mamlakatlarning Leksikoniga turli xil san'at turlariga nisbatan kirdi.

Realizm oldingi romantizmga qarshi, u rivojlanib borar ekan.

Ushbu sohaning o'ziga xos xususiyati bu o'tkir ijtimoiy muammolarning badiiy ishlarining shakllanishi va aks ettirilishi, atrofdagi hayotning salbiy hodisalarini o'z ichiga olgan

[1] Realizm adabiy yo'nalish sifatida: umumiy xususiyatlar. XIX asr realizmining rivojlanish bosqichlari https://moscsp.ru/

holda, ko'pincha tanqidiy, eng muhimi, juda muhimdir. Shuning uchun, realistlar shunchaki faktlar, voqealar, odamlar va narsalar, balki voqelikning umumiy qonunbuzarliklari.

Dunyo madaniyatida realizmni shakllantirish uchun nima bo'lganligini ko'rib chiqing. XIX asrda sanoatning jadal rivojlanishi ilmiy bilimlarni aniq talab qildi. Haqiqiy yozuvchilar, hayotni sinchkovlik bilan o'rganib, uning ob'ektiv qonunlarini aks ettirishga intilayotgan fanlar jamiyatda va insonning o'ziga xos jarayonlarni tushunishda yordam beradigan fanlarga qiziqish bildirdilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД /LITERATURE REVIEW)

Misr adabiyoti Sharq adabiy muhitida o‘ziga xos o‘rin egallagan bo‘lib, unda jamiyat hayoti, inson ruhiyati va ijtimoiy muammolarni badiiy ifodalash masalasi har doim muhim mavzulardan biri hisoblangan. XX asrning ikkinchi yarmida Misr adabiyotida shakllangan yangi realizm yo‘nalishi adabiy tafakkurning yangilanishiga kuchli ta’sir ko‘rsatdi. Bu yo‘nalish orqali yozuvchilar jamiyatdagi iqtisodiy, siyosiy va ma’naviy o‘zgarishlarni oddiy insonlar hayoti misolida tasvirlashga harakat qildilar. Yangi realizm nafaqat voqelikni aks ettirish balki inson ichki dunyosini chuqur ochib berib ijtimoiy tengsizlik, kambag‘allik, urush, migratsiya va ma’naviy inqiroz kabi masalalarni yoritishga xizmat qildi.

Misr adabiyotida realizmning shakllanish jarayoni arab adabiyotidagi uyg‘onish davri bilan chambarchas bog‘liq hisoblanadi. Oldingi davrlarda adabiyotda romantizm va ma’rifatparvarlik ruhidagi asarlar ustunlik qilgan bo‘lsa, keyinchalik hayot haqiqatini yanada aniqroq tasvirlashga bo‘lgan ehtiyoj realizmning rivojlanishiga olib keldi. Tadqiqotchilar tomonidan qayd etilishicha, yangi realizm yo‘nalishi Misr jamiyatidagi siyosiy o‘zgarishlar, mustamlakachilikka qarshi kurash va milliy ongning kuchayishi natijasida shakllangan. Shuning uchun mazkur yo‘nalishdagi asarlarda inson va jamiyat munosabati markaziy masalaga aylangan.[2]

Arab adabiyotshunoslari yangi realizmni an’anaviy realizmning davomchisi sifatida baholaydilar. Biroq yangi realizm oddiy voqealarni tasvirlash bilan cheklanib qolmay, inson ruhiyatidagi murakkab jarayonlarni ham yoritishga intiladi. Bu esa adabiy asarlarda psixologik tahlilning kuchayishiga olib kelgan. Ayrim olimlar yangi realizmni modernistik unsurlar bilan boyigan realizm shakli sifatida talqin qiladilar. Chunki ushbu yo‘nalish vakillari voqealarni faqat tashqi kuzatish orqali emas, balki qahramonlarning ichki kechinmalari orqali ham ochib berishga harakat qilganlar.

Misr adabiyotida yangi realizmning rivojlanishida Nagib Mahfuz alohida o‘rin egallaydi. Uning roman va qissalarida Qohira hayoti, oddiy xalq turmushi, ijtimoiy tabaqalanish va insoniy qadriyatlarning yemirilishi chuqur tasvirlangan. Adib o‘z asarlarida realizmni psixologik tasvir bilan uyg‘unlashtirib, yangi realizmning asosiy xususiyatlarini namoyon qilgan. Ayniqsa, shaharlashuv jarayoni, jamiyatdagi ma’naviy bo‘shliq va insonning yolg‘izlik hissi yozuvchi ijodida muhim o‘rin tutadi. Shu jihatdan uning asarlari yangi realizm yo‘nalishining yetuk namunasi sifatida baholanadi.

Yusuf Idris hikoyachilik janrida yangi realizmning rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan adiblardan biri hisoblanadi. Uning hikoyalarida qishloq aholisi hayoti, oddiy insonlarning ruhiy iztiroblari va kundalik muammolari tabiiy va sodda uslubda yoritilgan. Adib qahramonlarni ideallashtirmasdan, ularni hayotdagi mavjud holatda tasvirlashga intilgan. Natijada asarlar o‘quvchiga yanada yaqin va ta’sirchan bo‘lib ko‘rinadi.

[2] Mahfuz N. Qohira trilogiyasi. — Qohira: Dar al-Maorif, 2021.

Tadqiqotlarda qayd etilishicha, yangi realizm yo‘nalishining asosiy belgilaridan biri ijtimoiy tanqidning kuchayishidir. Misr yozuvchilari korrupsiya, kambag‘allik, ishsizlik, gender tengsizligi va siyosiy bosim kabi muammolarni badiiy obrazlar orqali ochib berganlar.[3] Bu esa adabiyotning faqat estetik emas, balki ijtimoiy vazifani ham bajarishini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, yangi realizm vakillari inson ruhiyatidagi ziddiyatlarni ham chuqur tahlil qilganlar. Ularning asarlarida umidsizlik, qo‘rquv, ichki kurash va ma’naviy izlanish motivlari ko‘p uchraydi.

Maqolani tayyorlash jarayonida tarixiy-qiyosiy, tahliliy hamda tavsifiy metodlardan foydalanildi. Tarixiy-qiyosiy metod orqali Misr adabiyotida realizmning shakllanish bosqichlari va yangi realizm yo‘nalishining rivojlanish omillari o‘rganildi. Shu bilan birga, yangi realizm vakillarining ijodi boshqa adabiy yo‘nalishlar bilan qiyosiy tarzda tahlil qilindi. Bu usul mazkur yo‘nalishning o‘ziga xos jihatlarini aniqlash imkonini berdi.[4]

Tadqiqot davomida ilmiy maqolalar, monografiyalar, arab adabiyoti tarixiga oid manbalar hamda Misr yozuvchilarining badiiy asarlaridan foydalanildi. O‘rganilgan adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, yangi realizm yo‘nalishi Misr adabiyotining taraqqiyotida muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Ushbu yo‘nalish orqali adabiyot inson hayotining murakkab jihatlarini chuqurroq ochib bera boshladi. Natijada Misr adabiyoti nafaqat Sharq, balki jahon adabiy jarayonida ham o‘ziga xos mavqega ega bo‘ldi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

Misr adabiyotida yangi realizm yo‘nalishi paydo bo‘lishi arab adabiyotidagi muhim o‘zgarishlardan biri hisoblanadi. Bu yo‘nalish orqali yozuvchilar jamiyatdagi haqiqiy hayotni, oddiy insonlarning turmushini va ularning ichki kechinmalarini tabiiy tarzda tasvirlashga harakat qilganlar. Avvalgi adabiy asarlarda ko‘proq romantik ruh va badiiy bezaklarga e’tibor qaratilgan bo‘lsa, yangi realizmda hayot haqiqatini boricha ko‘rsatish asosiy o‘ringa chiqdi. Shu sababli bu yo‘nalish kitobxonlarga yanada yaqin va tushunarli bo‘lib ko‘rindi.

Tahlillar davomida yangi realizmning shakllanishiga jamiyatdagi siyosiy va ijtimoiy holatlar kuchli ta’sir qilgani aniqlandi. Misrda yuz bergan iqtisodiy qiyinchiliklar, kambag‘allik, ishsizlik va tengsizlik kabi muammolar yozuvchilarning e’tibor markazida bo‘lgan. Yozuvchilar insonlarning kundalik hayotini tasvirlash orqali jamiyatdagi mavjud muammolarni ochib berishga harakat qilganlar. Ayniqsa, oddiy xalq vakillarining og‘ir turmushi va ruhiy holati ko‘plab asarlarda asosiy mavzu bo‘lib xizmat qilgan.

Yangi realizm asarlarida inson ruhiyati alohida ahamiyat kasb etadi. Yozuvchilar qahramonlarning tashqi hayotidan tashqari, ularning ichki dunyosini ham ko‘rsatishga intilganlar. Asarlarda insonning qo‘rquvi, umidsizligi, yolg‘izligi va ichki kurashlari keng yoritilgan. Shu jihatdan yangi realizm inson ruhiyatini chuqur tasvirlagani bilan boshqa yo‘nalishlardan farq qiladi. Bu esa kitobxonga qahramonning holatini yanada yaxshiroq his qilish imkonini beradi.

Misr adabiyotida yangi realizm rivojlanishida Nagib Mahfuz muhim o‘rin egallaydi. Uning asarlarida oddiy xalq hayoti, shahardagi ijtimoiy muammolar va insonlarning ruhiy holati juda tabiiy tasvirlangan. Yozuvchi voqealarni sun’iy tarzda bezashga urinmagan. Balki hayotni qanday bo‘lsa, shunday ko‘rsatishga harakat qilgan. Shu sababli uning asarlari ko‘plab kitobxonlarda katta qiziqish uyg‘otgan.

[3] Badaviy M. Arab adabiyoti tarixi. — London: Routledge, 2022.
[4] Idris Y. Tanlangan hikoyalar. — Qohira: Al-Hilol, 2020.

Yusuf Idris hikoyalari ham yangi realizmning yorqin namunasi hisoblanadi. Uning asarlarida qishloq hayoti, oddiy insonlarning muammolari va ruhiy kechinmalari sodda uslubda tasvirlangan. Yozuvchi qahramonlarni ortiqcha bezaklarsiz ko‘rsatganligi sababli asarlar juda tabiiy chiqqan. Bu esa o‘quvchini voqealarga yanada yaqinlashtiradi.[5]

Muhokama davomida yangi realizmning til va uslub jihatlari ham o‘rganildi. Ushbu yo‘nalish vakillari murakkab va tushunish qiyin bo‘lgan jumlalardan ko‘ra sodda ifodalarni ishlatishga harakat qilganlar. Natijada asarlar keng kitobxonlar uchun tushunarli bo‘lgan. Dialoglarning oddiy va jonli berilishi qahramon xarakterini ochishda katta rol o‘ynagan.

NATIJALAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS)

Olib borilgan tadqiqotlar natijasiga qarasak Misr adabiyotida yangi realizm yo‘nalishi muhim o‘rin egallashi aniqlandi. Ushbu yo‘nalish orqali yozuvchilar hayotdagi voqealarni yanada tabiiy va haqqoniy tarzda tasvirlashga harakat qilganlar. Asarlarda oddiy insonlarning kundalik hayoti, muammolari va ruhiy holati asosiy mavzuga aylangan. Shuning uchun yangi realizm kitobxonlarga yaqin bo‘lgan adabiy yo‘nalish sifatida shakllangan.

Tahlillar davomida yangi realizmning shakllanishiga jamiyatdagi siyosiy va iqtisodiy o‘zgarishlar ta’sir qilgani ma’lum bo‘ldi. Yozuvchilar jamiyatdagi kambag‘allik, ishsizlik, tengsizlik va ma’naviy inqiroz kabi muammolarni asarlar orqali ko‘rsatishga harakat qilganlar. Natijada adabiyot faqat badiiy vosita emas, balki jamiyatdagi muammolarni ochib beruvchi vosita sifatida ham namoyon bo‘lgan.

O‘rganilgan asarlar asosida Nagib Mahfuz yangi realizmning eng muhim vakillaridan biri ekanligi aniqlandi. Uning asarlarida shahar hayoti, oddiy insonlarning turmushi va ijtimoiy muammolar chuqur tasvirlangan. Yozuvchi inson ruhiyatini tasvirlashga ham katta e’tibor bergan. Shu sababli uning asarlari yangi realizmning yorqin namunasi sifatida baholanadi.

Tahlillar davomida yangi realizmning til va uslub jihatdan ham o‘ziga xosligi aniqlandi. Ushbu yo‘nalish vakillari murakkab va sun’iy ifodalardan ko‘ra sodda jumlalardan foydalanishga harakat qilganlar. Bu esa asarlarning kitobxonlarga tushunarli bo‘lishini ta’minlagan. Jonli dialoglar qahramon xarakterini ochishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilgan.

Tadqiqot natijalari yangi realizmda ayollar hayoti ham muhim mavzu bo‘lganini ko‘rsatdi. Yozuvchilar ayollarning jamiyatdagi o‘rni, oilaviy muammolari va ruhiy holatini tasvirlashga e’tibor qaratganlar. Bu orqali jamiyatdagi ayrim ijtimoiy muammolar ham ochib berilgan.

Olib borilgan tadqiqotlar yangi realizm Misr adabiyotining rivojlanishida katta ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Bu yo‘nalish orqali yozuvchilar inson hayotini va jamiyatdagi muammolarni yanada chuqurroq tasvirlashga muvaffaq bo‘lganlar. Natijada Misr adabiyoti mazmun jihatdan boyib, jahon adabiyotida ham muhim o‘rin egallagan.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak Misr adabiyotida yangi realizm yo‘nalishi arab adabiyotining rivojlanishida muhim o‘rin egallagan. Yangi realizm asarlarida ijtimoiy tengsizlik, kambag‘allik, ma’naviy inqiroz va insoniy qadriyatlar bilan bog‘liq muammolar keng yoritilgan.

Tadqiqot davomida yangi realizm vakillari realizm an’analarini yangi badiiy qarashlar bilan boyitganligi aniqlandi. Ayniqsa, inson ruhiyatini chuqur tasvirlash, sodda uslubdan foydalanish va hayot voqealarini haqqoniy ifodalash ushbu yo‘nalishning asosiy xususiyatlari sifatida namoyon bo‘ldi.

[5] Al-Musaviy M. Arab romanining rivojlanishi. — Beyrut: Arab Studies Center, 2023.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahfuz N. Qohira trilogiyasi. — Qohira: Dar al-Maorif, 2021.
2. Idris Y. Tanlangan hikoyalar. — Qohira: Al-Hilol, 2020.
3. Badaviy M. Arab adabiyoti tarixi. — London: Routledge, 2022.
4. Allen R. Zamonaviy arab adabiyoti. — Nyu York: Syracuse University Press, 2021.
5. Al-Musaviy M. Arab romanining rivojlanishi. — Beyrut: Arab Studies Center, 2023.
6. Hassan I. Misr adabiyotida realizm masalalari // Arab Literature Journal. — 2022.
7. Rasulov A. Arab adabiyoti va zamonaviy oqimlar. — Toshkent: Akademnashr, 2023.